

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 2016 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ (ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)

ΘΕΜΑ Α

A1)

Τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πεζογραφίας του Γιώργου Ιωάννου είναι η λεπτή παρατήρηση, το σχόλιο και η ανεπιτήδευτη γραφή.

Η μεγάλη παρατηρητικότητα του Ιωάννου είναι εμφανής σε όλο το κείμενο, καθώς ο συγγραφέας καταγράφει με κάθε λεπτομέρεια οτιδήποτε ενδιαφέρον υποπίπτει στην αντίληψη του, ακόμα και όσα αρχικά του είναι φαινομενικά αδιάφορα. Η ικανότητα του αυτή φανερώνει έναν άνθρωπο σε ετοιμότητα που καταγράφει λεπτομερώς όσα συμβαίνουν γύρω του, όχι με στόχο να τα διυλίσει, αλλά με διάθεση να ερευνήσει κάθε ιδιαίτερη πτυχή τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι εξονυχιστικές λεπτομέρειες σχετικά με τις λεπτές διαφορές που διακρίνουν τις προσφυγικές ομάδες (χρώμα μαλλιών-δέρματος, κινήσεις σώματος, προφορά), («Όπου κι αν είμαι... περιοχές του Μοναστηρίου»)

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ιωάννου είναι το σχόλιο. Ο συγγραφέας νιώθει άλλοτε χαρά, λαχτάρα, πόθο, αγάπη και άλλοτε αγανάκτηση, παράπονο, ζήλια ή θυμό. Με αφορμή αυτά, θέλει να μιλήσει, να μεταφέρει στον αναγνώστη τα σχόλια του-όποια κι αν είναι-, καθώς δεν κρύβει τίποτα από όσα νιώθει. Αντίθετα, σχολιάζει ελεύθερα, χωρίς ενδοιασμούς και συστολή, επιθυμίες, μνήμες, αγωνίες και φόβους. Τα σχόλια του επιτείνονται από το πρώτο πρόσωπο και την αμεσότητα της αφήγησης. Παράδειγμα σχολίου αποτελεί η τελευταία παράγραφος του κειμένου («Γι αυτό ζηλεύω... ράτσας μου τριγύρω»).

Επιπλέον, ένα γνώρισμα του Ιωάννου αποτελεί η ανεπιτήδευτη γραφή. Η γλώσσα του πεζογραφήματος -όπως και των περισσότερων πεζογραφημάτων του Ιωάννου- είναι απλή και καθημερινή, χαρακτηριστική για την εκφραστική ακρίβεια και την κυριολεξία της. Αυτά τα χαρακτηριστικά επιβάλλονται από την ίδια την ουσία του περιεχομένου του, εφόσον ο αναγνώστης πρέπει να διακρίνει τις λεπτές διαφορές που χαρακτηρίζουν κάθε φυλή. Στο πλαίσιο αυτό, χρησιμοποιείται το λεξιλόγιο της καθημερινής γλώσσας, χωρίς καμία εκζήτηση και οι λέξεις είναι προσεκτικά επιλεγμένες. Παράδειγμα ανεπιτήδευτης γραφής αποτελεί η πρώτη παράγραφος του κειμένου, όπου κυριαρχούν οι κύριες προτάσεις και ο μικροπερίοδος λόγος («Στέκομαι... συναντημένοι»).

Με αυτά τα τρία γνωρίσματα ο Ιωάννου εμπλουτίζει το κείμενο του και παρουσιάζει πιο έντονα το δεσμό των προσφύγων με την πατρίδα.

Σημείωση: ο μαθητής θα μπορούσε να παραθέσει απλώς τα χωρία με τα αντίστοιχα παραδείγματα.

ΘΕΜΑ Β

B1)

Κατά την άποψη της Ε. Χουζούρη, ο Ιωάννου περιπλανάται στον χώρο και τον χρόνο της Θεσσαλονίκης, μέσω της μνήμης. Τα δύο αυτά στοιχεία είναι ιδιαίτερα εμφανή στο έργο του.

Αρχικά, χώρος μέσα στον οποίο κινούνται τα έργα του Ιωάννου είναι η Θεσσαλονίκη. Ο χώρος είναι πάντοτε ο ίδιος, οι συνοικίες της Θεσσαλονίκης, τα Εβραϊκά. Η καταγωγή του, βέβαια, ήταν από τη Θράκη σύμφωνα με τον ίδιο, αλλά γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου κατέφυγαν οι γονείς του. Επιπλέον, η ιστορική κατάρτισή του είναι εμφανής, καθώς ο ίδιος λόγω σπουδών και προσωπικών ενδιαφερόντων, κατείχε πολύ καλά την ιστορία του τόπου του.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα χώρου είναι το καφενείο στην πρώτη παράγραφο («κάθομαι στο ορισμένο καφενείο»). Ο χώρος αυτός που χρησιμεύει ως αφετηρία του αφηγήματος είναι αόριστα ένα καφενείο, που είναι - εκτός από στέκι- τόπος- σύμβολο της εγκατάστασης και συνοχής κάθε ράτσας.

Ένα δεύτερο παράδειγμα χώρου αποτελεί η περιγραφή της Θεσσαλονίκης μετά την έλευση των προσφύγων («όταν ανάβει... βήματα στο πλακόστρωμα»). Το χωρίο αυτό οι λέξεις και οι φράσεις δείχνουν τα γνωρίσματα του σύγχρονου τρόπου ζωής και της τύρβης του πλήθους. Έτσι, ενώ το καφενείο ήταν ο χώρος της ανθρώπινης επικοινωνίας και της συνοχής των προσφύγων, «οι μεγάλες αρτηρίες» είναι ο τόπος απομόνωσης των αστών.

Ως προς το χρόνο, αρχικά χρειάζεται να ειπωθεί πως ο αφηγημένος χρόνος εκτείνεται από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '60 (περιορισμένη αφήγηση σε χρόνο αόριστο). Ο χρόνος αυτός προκύπτει από όσα υπονοούνται ή συνεπάγεται των όσων αφηγείται, αν και παρουσιάζεται με έντονη συμπύκνωση. Γενικότερα, η αφήγηση είναι ευθύγραμμη χωρίς αναχρονίες.

Ένα παράδειγμα εντοπίζεται στο χωρίο («σε λίγο θα σχολάσουν ... πιο αληθινοί»). Ο Ιωάννου αρχίζει την αφήγηση μπροστά στο καφενείο, στο παρόν, την ίδια ώρα που και ο ίδιος βιώνει αυτά στα οποία αναφέρεται (αφήγηση σε χρόνο ενεστώτα). Ο χρόνος δίνεται υπαινικτικά. Είναι βραδάκι, αφού θα σχολάσουν και θ' αρχίσουν να καταφθάνουν οι πρόσφυγες.

Ένα ακόμη παράδειγμα αποτελεί το χωρίο «οι εγκληματίες των γραφείων ... ξεφορτωθούν με τη μετανάστευση». Το χωρίο αυτό αποτελεί παρέκβαση σχετικά με την εκμετάλλευση των προσφύγων. Είναι γνωστό πως οι παρεκβάσεις συμβάλλουν αισθητά στην καλύτερη παρουσίαση της αφήγησης και ευνοούν την απρόσκοπτη μετάβαση από τη μία σκηνή - θέμα στην άλλη, εξασφαλίζοντας το δέσιμο της πλοκής. Έτσι, με το χωρίο αυτό ο αφηγητής κατορθώνει να κρατήσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, μεταβαίνοντας από την ανάμνηση των πανάρχαιων φυλών στην εκμετάλλευση των προσφύγων.

Συνοψίζοντας, ο Ιωάννου με την ιδιαίτερα εύστοχη χρήση του χώρου και του χρόνου στο κείμενό του, βοηθά τον αναγνώστη να παρακολουθεί την πορεία και τις σκέψεις του αφηγητή και να ταξιδεύει σε άλλους τόπους και χρόνους.

B2)

α)

1. -

2. δ

3. ε

4. -

5. α

6. γ

7. β

β)

Ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος, δηλαδή είναι παρών στην αφήγηση. Η αφήγηση πραγματοποιείται με εσωτερική εστίαση, δηλαδή ο αφηγητής βλέπει τα γεγονότα από εσωτερική οπτική γωνία, συμμετέχει στα δρώμενα και αφηγείται σε α' πρόσωπο (μίμηση). Τα παραπάνω τεκμηριώνονται τόσο από την μορφή του κειμένου όσο και από το περιεχόμενο. Συγκεκριμένα, ως προς τη μορφή γίνεται χρήση πρωτοπρόσωπης αφήγησης («Στέκομαι και κοιτάζω τα παιδιά») και προσωπικών αντωνυμιών α' προσώπου («...όπως κι εγώ»). Έπειτα, το ύφος είναι ιδιαίτερα εξομολογητικό, ο Ιωάννου εκφράζει προσωπικά συναισθήματα («Χαίρομαι [...] ανατριχιάζω βαθιά..») και η αφήγηση χαρακτηρίζεται από αμεσότητα.

Ως προς το περιεχόμενο, υπάρχουν, επίσης, αρκετά σημεία τα οποία επιβεβαιώνουν το είδος του αφηγητή και της εστίασης. Αρχικά, ο συγγραφέας αναφέρεται στη συνήθειά του να συχνάζει στο καφενείο των προσφύγων («κάθομαι στο ορισμένο καφενείο») και ταυτίζει τον εαυτό του με τους υπόλοιπους πρόσφυγες («όπως κι εγώ»). Χαρακτηρίζει τον εαυτό του ως «διεσπαρμένο». Αναζητά τη ράτσα του και φαντασιώνεται την επιστροφή του στην πατρίδα. («... και γύρισα επιτέλους στην πατρίδα»). Νιώθει μοναξιά και προσπαθεί να επικοινωνήσει με τους προγόνους του («Ολομόναχος, ξένος, πανταξένος, [...] βουβό ποτάμι των προγόνων»). Τέλος παρουσιάζεται απομονωμένος, να ζει μόνος του όπως επιβάλλει ο σύγχρονος τρόπος ζωής (« Συγκατοικώ ... γι' αυτούς»).

ΘΕΜΑ Γ

Γ1)

α)

Ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα εστιάζει στη σημασία της πατρίδας, καθώς το αίμα που ρέει στις φλέβες του «από κει μονάχα τραβάει». Για ένα παιδί προσφύγων, όπως είναι και ο ίδιος, πατρίδα δεν είναι ο τόπος γέννησής του αλλά ο τόπος καταγωγής των γονιών του. Το αίμα λειτουργεί ως μία εσωτερική φωνή ως φωνή της καταγωγής των προγόνων. Είναι ο φυλετικός και πολιτισμικός δεσμός που έλκει τον συγγραφέα νοσταλγικά προς τη μακρινή και χαμένη πατρίδα. Ωστόσο, στο συγκεκριμένο σημείο διατυπώνει και την άποψη του για το δυσυπόστατο της ανθρώπινης ύπαρξης δηλαδή το υλικό σώμα αλλά και την άυλη ψυχή. Σε αυτήν την άυλη ψυχή αποδίδει την εσωτερική, ψυχική λαχτάρα της αόρατης έλξης με την πατρίδα των προγόνων του.

β)

Στο απόσπασμα «συγκατοικώ ... γείτονά σου» ο Γ. Ιωάννου φαίνεται ότι βιώνει το αίσθημα της μοναξιάς στη μεγάλη πόλη. Παρ' όλο που νωρίτερα έχει αναφέρει πως νιώθει κοντά του την παρουσία των

προγόνων του ωστόσο στην πραγματικότητα αισθάνεται πως ζει σ' έναν τόπο με ανθρώπους ξένους χωρίς κοινά στοιχεία. Παρατηρεί πως ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της κοινωνίας του είναι η αδιαφορία για το συνάνθρωπο, η αποξένωση και η αλλοτρίωση των ανθρώπινων σχέσεων. Η τυπικότητα των σχέσεων, η αγωνιώδης προσπάθεια να μείνει άγνωστη η ταυτότητα του καθενός από τους υπόλοιπους θλίβουν και προβληματίζουν το συγγραφέα. Ταυτόχρονα, όμως, η συμβατικότητα και η μαζοποίηση των σύγχρονων μεγαλουπόλεων δημιουργούν καταστάσεις που αντιμετωπίζονται ειρωνικά από τον αφηγητή « Το ιδανικό ... γείτονα σου». Πιο συγκεκριμένα, οι ανταγωνιστικές τάσεις, η επιδείνωση των σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους, η σκληρότητα και η καχυποψία κλιμακώνονται. Το συμπέρασμα που εξάγει ο αφηγητής είναι πως ο υποτιθέμενος εκπολιτισμός των πόλεων είναι τελείως επιφανειακός, καθώς δεν αγγίζει τη βαθύτερη ουσία του ανθρώπου.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1

Τα δύο κείμενα του Γ. Ιωάννου και του Θ. Δεύτευ έχουν κοινό θεματικό άξονα την προσφυγιά παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες αλλά και διαφορές.

Ένα, λοιπόν, από τα κοινά στοιχεία είναι ο τόπος που διαδραματίζονται τα γεγονότα. Ο Γ. Ιωάννου κάνει αναφορά στους προσφυγικούς συνοικισμούς και τις ράτσες των προσφύγων της Θεσσαλονίκης. Αντίστοιχα, ο Δεύτεος αναφέρει τη Θεσσαλονίκη ως τόπο άφιξης των προσφύγων «είμαστε στη Θεσσαλονίκη». Επιπλέον, τα δύο κείμενα εστιάζουν στον πόνο της προσφυγιάς είτε αυτή βιώνεται από πρόσφυγες πρώτης γενιάς «...δε γνωρίζαμε που βρισκόμασταν...» είτε από τα παιδιά τους «Δεν έχει σημασία...δε γεννήθηκα καν εκεί».

Ωστόσο, τα δύο κείμενα παρουσιάζουν και αρκετές διαφορές ως προς το περιεχόμενο. Πιο συγκεκριμένα, ο Ιωάννου είναι παιδί προσφύγων και μάλιστα γεννημένος στη νέα πατρίδα ενώ ο Δεύτεος είναι

ο ίδιος πρόσφυγας που βιώνει την απομάκρυνση από την πατρίδα. Επιπρόσθετα, κατά τον Ιωάννου οι άνθρωποι ζουν αποξενωμένοι στην μεγαλούπολη λαμβάνοντας αποστάσεις ο ένας από τον άλλο «Συγκατοικώ...γι' αυτούς». Αντίθετα, ο Δεύτες θεωρεί ότι οι άνθρωποι που τους υποδέχτηκαν στο τόπο άφιξης ήταν «ζεστοί, φιλικοί, φιλότιμοι, καταδεκτικοί». Παράλληλα, ο Δεύτες εστιάζει περισσότερο στην ψυχολογική πίεση και την ανασφάλεια που δημιουργεί ο ξεριζωμός «το βασικό μας πρόβλημα...προκαλούσε» ενώ ο Ιωάννου επικεντρώνεται στον πόνο του ξεριζωμού και τη νοσταλγία για την πατρίδα «κάτι σα ζεστό κύμα...πατρίδα».

Συμπερασματικά, παρά τις όποιες διαφορές και οι δύο συγγραφείς παρουσιάζουν με αριστοτεχνικό αλλά ανεπιτήδευτο τρόπο τον πόνο και το δράμα των προσφύγων.

Επιμέλεια : Βασιλειάδης Σ. - Βασιλειάδου Μ. -Εσκιτζή Ρ. -Ευθυμιάδου Ν.- Ευαγγελίδου Π. -Μπάσιου Α.-Παρασχάκη Π.- Σεβρής Κ.- Χατζηνικολάου Ν.-